

Om grundläggande kommunikation

En introduktion till begärträning

Forum Funktionshinder, 21 september 2016

Dag Strömberg
leg logoped, cert beteendeanalytiker (BCBA)

Autismcenter för små barn & Autismforum
dag.stromberg@sll.se

Dagens innehåll

- Autism och kommunikation
- Motivation och kommunikation
- Begärträning med tal
- Begärträning med andra kommunikationssätt (tecken, bilder)

Diagnoser inom autismspektrumet

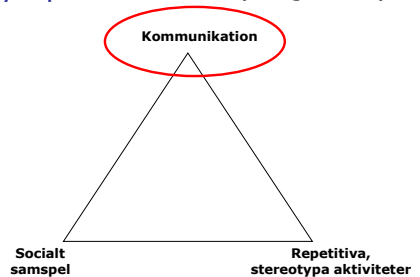
Enligt ICD-10:

- Autism i barndomen
- Atypisk autism
- Aspergers syndrom

Enligt DSM-5:

- Autism (Autism Spectrum Disorder, ASD)
- Läs mer på www.autismforum.se

Symptomtriaden (Wings triad)

Autism (ASD) enligt DSM-5

Svårighetsgrad

Stödbehov

Omfattande stödbehov

Mycket omfattande stödbehov

Vad är kommunikation?

- Ett utbyte av information mellan minst två personer
- Inte bara talat språk
- Kommunikation utvecklas i samspel med omgivningen

Problembeteenden och kommunikation

- Problembeteenden kan ha olika orsaker
- Kommunikationsvårigheter är en vanlig orsak
- Problembeteenden kan fungera som om de vore en form av kommunikation

Exempel

- Att utveckla kommunikation kan minska risken för problembeteenden (*Functional Communication Training, FCT, en metod som baseras på TBA*)

Tillämpad beteendeanalys

- TBA eller ABA (Applied Behavior Analysis)
- "En vetenskap som används för att **förstå** varför människor beter sig som de gör och hur man kan **förbättra** socialt betydelsefulla beteenden."
- Noggrann mätning och utvärdering, evidensbaserade metoder

(*Applied Behavior Analysis*, Cooper, Heron & Heward, 2007)

Kommunikation och TBA

- **Funktion** viktigare än form
- **Varför** kommunicerar man? (Inte bara **hur** man kommunicerar)
- Kommunikation påverkas av miljöfaktorer
- Kommunikativt beteende kan förstås och förbättras med hjälp av tillämpad beteendeanalys

Inläring genom konsekvenser

Situation	Beteende	Konsekvens
I köket, hungrig	⇒ Öppnar kylskåpet	⇒ Får mat

Kommunikativt beteende förstärks via andra personer

Situation	Beteende	Konsekvens
I köket, hungrig	⇒ Öppnar kylskåpet	⇒ Får mat
I köket, hungrig	⇒ Drar pappa till kylskåpet	⇒ Får mat

Olika kommunikationsätt

Hur kommunicerar personen?

Till exempel:

- Skriker
- Drar i handen
- Pekar
- Ger föremål eller bild
- Tecknar
- Talar
- Skrifer

Kommunikativa funktioner

-Varför kommunicerar personen?

Funktion

- Begära föremål
- Begära aktivitet
- Begära hjälp
- Protestera
- Kommentera, berätta
- Besvara frågor
- Ställa frågor

Konsekvens

- Få tillgång till föremål
- Få göra aktivitet
- Få hjälp
- Slippa obehag
- Få social reaktion
- Få social reaktion
- Få information

Kommunikativa funktioner

-Varför kommunicerar personen?

Funktion

- Begära föremål
- Begära aktivitet
- Begära hjälp
- Protestera
- Kommentera, berätta
- Besvara frågor
- Ställa frågor

Konsekvens

- Få tillgång till föremål
- Få göra aktivitet
- Få hjälp
- Slippa obehag
- Få social reaktion
- Få social reaktion
- Få information

Begära föremål och aktiviteter, exempel:

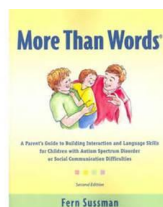

...och språkförståelse

- Ofta svårt vid autism

Hur underlätta språkförståelsen?

- Att anpassa sitt sätt att kommunicera
- Fyra grundregler:
 1. Prata mindre
 2. Betona det viktiga
 3. Sänk taltempot
 4. Visa

(More Than Words, Sussman 1998)

Olika kommunikativa funktioner - olika typer av konsekvenser

Situation	→	Beteende	→	Konsekvens
ser glass + är sugen!	→	säger "glass" begäran	→	får glass konkret/specifik förstärkning
ser lampa	→	säger "lampa" kommentar	→	"Ja, lampa!" social/ospecifik förstärkning

Börja med begärträning

- Ger kontroll över omgivningen – att lyckas!
- Minskar risk för problembeteenden

Före begärträning: kartläggning

- Hur gör personen för att visa vad hen vill ha?
- Hur ofta?
- I vilka miljöer?
- Med vem?

Att hitta motivation

- Vad tycker personen om (*förstärkare*)?
 - Saker och/eller aktiviteter
- Hur vet vi vad som är motiverande?
 - Fråga
 - Observera
 - Testa
- Kom ihåg: det är individuellt!

Förstärkare

Person: _____
Födelsesår: _____
Datum: _____

Instruktioner: Leta upp till 5-10 förstärkare i varje kategori. Skriv bara det som ditt barn tycker om mest!

Vad tycker barnet extra mycket om att:	
• äta	
• för något, vilket papper, brott, penna	
• dricka	
• för något annat	
• böcker på	
• för musik, ljudfiler	
• älska på	
• för TV/lyd, eller för grön skärm, person, objekt	
• kläder på kroppen	
• för att vara utomhus, uppträda, dans, rörelser och förflyttningar, springa, cykling	
• för mycket beröring	
• för mycket beröring, uppmärksamhet, beröring, kläder, fötter, händer, ansikte	
• spela spel	
• för att vara nära en annan person, person, föremål, objekt	
• spela musikinstrument	
• för något annat	

Förstärkare

Person: _____
Födelsesår: _____
Datum: _____

Instruktioner: Leta upp till 5-10 förstärkare i varje kategori. Skriv bara det som ditt barn tycker om mest!

Vad tycker barnet extra mycket om att:	
• äta	
• för något, vilket papper, brott, penna	
• dricka	
• för något annat	
• böcker på	
• för musik, ljudfiler	
• älska på	
• för TV/lyd, eller för grön skärm, person, objekt	
• kläder på kroppen	
• för att vara utomhus, uppträda, dans, rörelser och förflyttningar, springa, cykling	
• för mycket beröring	
• för mycket beröring, uppmärksamhet, beröring, kläder, fötter, händer, ansikte	
• spela spel	
• för att vara nära en annan person, person, föremål, objekt	
• spela musikinstrument	
• för något annat	

Att påverka motivationen

- Att höja värdet av det personen vill ha (*förstärkare*)
- När blir något mer värdefullt?
 - Inte haft tillgång på länge
 - En bristsituation
 - Hungrig, frusen, ensam, sysslösl

Utän förstärkare och motivation – ingen begärträning!

De första orden för att begära

Undvik gärna:

- Ospecifika ord som *"mer", "igen"*
- Aktiviteter som pågår länge
- Som sker sällan

Välj helst:

- Ord för specifika förstärkare (*"gunga", "tåg"*) som:
- Tar slut snabbt
- Kan fås ofta
- Är roligare tillsammans

Motivation till kommunikation

- Vi kan behöva **skapa** anledningar att begära
- **Planera** för motivation till kommunikation
- "Kommunikativa frestelser"

Skapa **anledningar** till kommunikation:

- Placera önskvärda föremål inom synhåll, men utom räckhåll
- Ge små portioner, lite i taget
- Avbryt favoritaktivitet
- "Sabotera en aktivitet" så att något fattas

...och **VÄNTA**...!

Prompting

- Stöd vid inläring av nya färdigheter
- Felfri inläring
- Minskas successivt
- Annars risk för promptberoende

Olika typer av prompts

- Fysisk:** Hand på hand (*Ta personens hand och forma tecknet "boll"*)
- Visuell:** Föremål, bilder, gester (*Peka på bilden "boll". Göra tecknet så att personen kan härma.*)
- Verbal:** Text instruktioner, påminnelser eller frågor (*Säga "boll", eller "bo", eller "Vad vill du ha?"*)

OBS! Verbal prompt är svårast att ta bort.

Generalisering

- Att träna kommunikation med olika personer (vuxna och barn), på olika platser, med olika material.
- Behöver planeras!

Begäraträning - sammanfattning

1. Skapa motivation
2. Vänta in personens initiativ
3. (Vid behov: prompta)
4. Erbjud snabbt det personen ville ha (förstärkaren)

Filmexempel

- *Vänligen filma/spela inte in denna del av föreläsningen, tack!*

Filmexempel begära

- [Bollbana](#)
- [Bubblor](#)
- [Flera olika förstärkare \("head pat", "squeeze", "rock", "ball"\)](#)
www.pattan.net

Autism och AKK

- AKK = alternativ och kompletterande kommunikation
- Tecken
- Bilder: Picture Exchange Communication System (PECS), pekkartor
- Tekniska hjälpmedel (samtalsapparater, appar)

Autism och AKK

- AKK = alternativ och kompletterande kommunikation
- **Tecken**
- **Bilder:** Picture Exchange Communication System (PECS), pekkartor
- Tekniska hjälpmedel (samtalsapparater, appar)

Autism och AKK

- Kan AKK vara dåligt för talutvecklingen?
- Nej, AKK har ingen negativ påverkan
- Kan ibland *stimulera* talutvecklingen
(Ganz & Simpson, 2004; Ganz, Simpson & Corbin-Newsome, 2008)

Tecken eller bilder?

- Valet av AKK kan påverkas av:
 - Personens färdigheter
 - Imitation, finmotorik, matchning...
 - Omgivningens förutsättningar
 - Vad personen själv, närstående och personal (förskola/skola/boende) föredrar
- Behöver inte vara antingen-eller!

Begäraträning - sammanfattning

1. Skapa motivation
2. Vänta in personens initiativ
3. (Vid behov: prompta)
4. Erbjud snabbt det personen ville ha (förstärkaren)

Begäraträning med tecken

Filmexempel *Vänligen filma/spela inte in denna del av föreläsningen, tack!*

1. ["Titta tåg"](#)
- Vilken typ av prompt används?
2. [Flera olika förstärkare](#) (bok, bil, ryggklapp, knuffa)
- Hur skapa anledning/motivation?

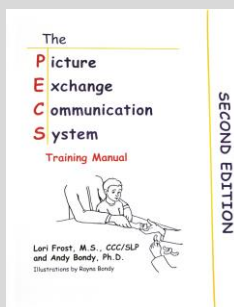
PECS

The Picture Exchange Communication System
(Frost & Bondy 1994, 2002)

- Bildkommunikation som utgår från **barnets initiativ**
- Kommunikation blir en synlig handling, att **rikta sig**
- Inte primärt ett medel för att utveckla tal, utan **funktionell kommunikation!**
- Sex faser, tydliga delmål

PECS (Frost & Bondy, 2002)

Om PECS på www.autismforum.se:

The screenshot shows a web browser displaying the website www.autismforum.se. The page title is "PECS - ett sätt att lära sig funktionell kommunikation". The content includes a navigation menu with options like "Start", "Mottagningar", "Om habitering", "Funktionsbättringar", "Autismforum", "Funktionshögskolan", and "Funktion i fokus". The main content area has a sidebar with "Autismspektrumdiagnos" and "Behov och insatser" sections. The main text describes PECS as a method for alternative and complementary communication (AKK) for individuals with autism spectrum disorders or other communicative functional impairments. It mentions that PECS was developed in 1985 by Lori Frost and Andrew Bondy at the Delaware Autistic Program, USA, and that the latest manual was published in 2002. A "Lysne" button is visible on the right side of the text.

PECS börjar med begätråning!

Situation	→	Beteende	→	Konsekvens
ser glass →		säger "glass" begåran	→	får glass konkret/specifik <i>förstärkning</i>
ser lampa →		säger "lampa" kommentar	→	"Ja, lampa!" social/ospecifik <i>förstärkning</i>

PECS – sex faser

1. "Hur" man kommunicerar
2. Avstånd och ihårdighet
3. Bilddiskrimination
4. Meningsbyggnad
5. Svåra på frågan "Vad vill du ha?"
6. Kommentera

Fas I: "Hur" man kommunicerar

Kommunikationspartnern

- Lockar, visar – tyst
- VÅNTAR på barnets initiativ
- Tar emot bilden, benämner
- Ger barnet föremålet **direkt** (inom ½ s)

Fysisk promptare

- Bredvid/bakom barnet
- VÅNTAR på barnets initiativ
- Är tyst
- Promptar fysiskt
- Minskar fysisk prompt
- Ingen social interaktion

Filmexempel

Vänligen filma/spela inte in denna del av föreläsningen, tack!

- [PECS fas 1](#)
- [PECS fas 1 \(2\)](#)
- [PECS fas 4](#)

Bildschema ≠ PECS

- Inte samma sak:
 - Bildschema för att förstå vad som ska hända
 - PECS för att **begåra** på eget initiativ!

Begåtråning - sammanfattning

1. Skapa motivation
2. Vänta in personens initiativ
3. (Vid behov: prompta)
4. Erbjud snabbt det personen ville ha (förstärkaren)

Filmexempel - från PECS till tal

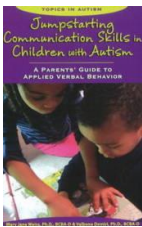
Vänligen filma/spela inte in denna del av föreläsningen, tack!

- [PECS](#)
- [Jaga](#)
- [Killekill](#)

Kom ihåg!

- Kartlägg personens intressen (förstärkare)
- Skapa motivation till att kommunicera
- Ge positiva erfarenheter
- Sluta på topp!

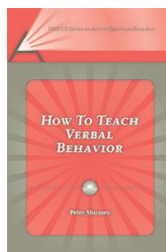
Lästips:

Weiss & Demiri (2011)

Bondy & Frost (2011)

Sturmen (2008)